

В умовах війни ми маємо орієнтуватись на нагальні для суспільства потреби та виявленні актуальних матеріалів на позови, бюджетних кримінальних проваджень, з метою закінчення таких, притягнення до відповідальності винних осіб, відшкодування заподіяних збитків, наповнення бюджету.

З врахуванням наведеного вище вбачається необхідність відповідних змін, які наведено вище та переорієнтація роботи органів прокуратури на умови військового часу.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс] : Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
2. Наказ Генерального прокурора від 07.08.2020 № 365 «Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України» [Електронний ресурс] : — Режим доступу : <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi-generalnogo-prokurora-z-osnovnih-napryamiv-prokurorskoyi-diyalnosti>.
3. Наказ Генерального прокурора від 17.05.2023 № 130 «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони» [Електронний ресурс] : — Режим доступу : <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi-generalnogo-prokurora-z-osnovnih-napryamiv-prokurorskoyi-diyalnosti>.
4. Статистичні дані Офісу генерального прокурора [Електронний ресурс] : — Режим доступу : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinitil-kriminalni-pravoporushennya-2>.

Подкопач С. В.

старший науковий співробітник

*Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України,
заступник начальника управління Офісу Генерального прокурора,*

доктор юридичних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5281-3981>

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНСТИТУЦІЙНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

1. Останнім часом органи прокуратури України згадуються здебільшого в негативному контексті і це стало навіть своєрідною традицією. Прикладом може слугувати ситуація з «прокурорами-інвалідами», нещодавно активно обговорювана в засобах масової інформації та соціальних мережах. Вона набула розголосу та викликала певний суспільний резонанс [1].

Немає сумніву, що специфіка компетенції і особлива роль в суспільстві та державі обумовлюють підвищену увагу до прокуратури та прокурорів. Водночас слід враховувати той очевидний факт, що носії прокурорського статусу є невід’ємною частиною суспільства, загальний рівень якого, особливо в період трансформаційних змін, далекий від ідеального.

Необхідність усвідомлення та дотримання етичних вимог і законодавства аксіоматично виступає обов’язковою умовою доступу до професії прокурора та перебування в ній. Однак, згадана ситуація може свідчити скоріше про системну кризу державного апарату в країні загалом; про «якість» результатів проведеної (на виконання вимог Закону № 113-IX) атестації прокурорів, яка, в свою чергу, передбачала оцінювання їх професійної етики та доброчесності [2]. При цьому гіпертрофований розголос та фокусування саме на негативних проявах у конкретній системі державних органів не стільки сприяє її «оздоровленню», скільки дискредитує та посилює недовіру до інституції, може розглядатися як засіб стороннього впливу на неї, залишаючи поза увагою не менш важливі системні питання, зокрема стану фактичного забезпечення інституційної незалежності (автономії) системи прокуратури, адже саме вона є визначальним елементом незалежності прокурорів.

2. Прокуратура в Україні протягом десятиліть зазнавала трансформаційних змін в рамках різних концепцій (стратегій), в яких у тому числі йшлося і про забезпечення її незалежності. Закріпивши положення щодо прокуратури України у ст. 131¹ розділу VIII «Правосуддя» Конституції України, законодавець при цьому не використовує поняття «інституційна незалежність». В Законі України «Про прокуратуру» йдеться лише про незалежність прокурорів. Натомість про інституційну незалежність прокуратури неодноразово згадується в міжнародних документах Консультативної ради європейських прокурорів (далі — КРЕП). У п. 4 висновку № 9 (2014) КРЕП про європейські норми і принципи, що стосуються прокурорів (Римській хартії) йдеться про незалежність і автономію прокуратури як неминучий та природний наслідок незалежності судової влади, у зв’язку з чим заохочується загальна тенденція до її укріплення. Така незалежність відповідно до п. 5 цього висновку має передбачати можливість самостійного прийняття прокурорами рішень і виконання ними обов’язків без будь-якого зовнішнього тиску чи втручання в роботу з урахуванням принципу поділу влад і підзвітності; в тому числі вони не повинні зазнавати політичного тиску, як на цьому акцентується в п. 15 висновку № 13 (2018) КРЕП «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів». Також «повністю незалежна система прокуратури» згідно п. 7 висновку № 16 (2021) КРЕП «Наслідки рішень міжнародних судів і договір-

них органів щодо реальної незалежності прокурорів» «...залишається запорукою безумовної неупередженості прокурорів».

Інституційна незалежність прокуратури розглядається в якості важливої умови дотримання ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) та забезпечення права на справедливий суд. КРЄП у висновку № 16 (2021) наголошує, що наведені у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) рекомендації стосовно судової влади в аспекті незалежності «...можуть певною мірою застосовуватися до органів прокуратури...» (п. 17); а з посиланням на практику ЄСПЛ відмічається те, що концепція незалежного суду вимагає незалежності не лише від органів виконавчої влади, а й законодавчої влади також (п. 18).

3. Насправді вплив законодавчої гілки влади на інституційну незалежність судової влади, порівняно із впливом виконавчої гілки влади, може бути більш потужний за змістом і масштабнішим за наслідками, оскільки, як правило, саме законодавець формує вектор еволюції судової сфери та рівень довіри суспільства до судової влади [3, с. 88]. Відповідно інституційна незалежність прокуратури має визначатися у тому числі через призму взаємовідносин із законодавчою владою.

4. Краще зрозуміти характер взаємовідносин прокуратури із законодавчою владою дозволяє практика Конституційного Суду України (далі — КС України), який неодноразово вирішував питання відповідності Конституції України тих законодавчих норм, якими дещо нівелювалися окремі гарантії незалежності прокуратури та прокурорів.

Так, рішеннями КС України визнавалися неконституційними, зокрема:

– нормативні положення, що передбачали компетенцію Кабінету Міністрів України: визначати умови та порядок перерахунку призначених пенсій працівникам прокуратури (рішення від 13 грудня 2019 року № 7-р (II)/2019); встановлювати порядок та розмір заробітної плати прокурорів (рішення від 26 березня 2020 року № 6-р/2020, рішення від 13 вересня 2023 року № 8-р(II)/2020), а також положення, що скасовували норми з пенсійного забезпечення осіб, яким призначалися пенсії відповідно до Закону України «Про прокуратуру» (рішення від 18 червня 2020 року № 5-р (II)/2020);

– законодавчі норми, якими прокурорів було персонально попереджено про можливе майбутнє вивільнення з посади в рамках проведення реформи (рішення від 1 березня 2023 року № 1-р (II)/2023) та положення згідно з яким перебування прокурора на лікарняному через тимчасову непрацездатність не перешкоджало його звільненню з посади (рішення від 2 жовтня 2024 року № 9-р(I)/2020).

5. За збігом обставин жваве суспільне обговорення питання «прокурорів-інвалідів» збіглося за часом з розглядом проекту Закону

Україні «Про Державний бюджет України на 2025 рік», редакція ст. 7 якого спочатку передбачала розмір прожиткового мінімуму, який застосовується для визначення посадового окладу прокурора окружної прокуратури, так само як і для суддів, працівників інших державних органів, оплата праці яких регулюється спеціальними законами, а також працівників податкових і митних органів — 2102 гривні, а вже до другого читання проект передбачив розмір 1600 гривень, тобто він залишився без змін у порівнянні з попередніми роками та меншим ніж встановлений для суддів та інших категорій працівників, розмір посадового окладу в яких так само «прив'язаний» до встановленого прожиткового мінімуму [4].

Законодавець намагався обмежити розмір заробітної плати прокурорам і раніше [5], у той час як КРЄП у п. 29 висновку № 13 (2018) «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів», навпаки, акцентує на наближенні її до оплати праці суддів, що розглядається саме в контексті незалежності прокурорів. Це може свідчити не лише про нівелювання існуючих *de jure* гарантій незалежності прокурорів, а й враховуючи віднесення прокуратури до системи правосуддя, породжує більш загальне питання балансу гілок влади в країні, невиправданого втручання законодавчої гілки влади в систему правосуддя.

Скорочення заробітної плати, примусовий вихід на пенсію розглядаються деякими дослідниками в якості дестимулюючих факторів, які слугують свого роду методами впливу на судову владу та прокуратуру [6, с. 107, 108, 113]. Така ситуація є характерною не лише для нашої країни, а питання незалежності (автономії) прокуратури, незалежності прокурорів можуть набувати навіть політико-правового змісту, виходячи за межі суто правового аналізу.

Список використаних джерел

1. Бутусов Ю., Крупа Т. 51 прокурор Хмельниччини на чолі з обласним прокурором Олійником оформили інвалідність, «дахуючи» корупційну схему Слуги народу Крупи у МСЕК та ПФ. *Цензор. Нет.* 16.10.2024. URL: <https://censor.net/ua/r3515195>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.2019. № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text>
3. Городовенко В. Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Конституційного Суду України.* 2021. № 1. С. 81–92.
4. Про Державний бюджет України на 2025 рік: проект Закону України від 14.09.2024 № 12000. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=12000&conv=9>

5. Верховна Рада обмежила зарплату депутатам, прокурорам, міністрам та чиновникам 67 тисячами гривень. *Судово-юридична газета*. 2023. 10 квітня. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/267105-verkhovna-rada-obmezhlila-zarplatu-deputatam-prokuroram-ministram-ta-chinovnikom-67-tisyachami-griven>
6. Voigt S., Wulf A. J. What Makes Prosecutors Independent? Analyzing the Determinants of the Independence of Prosecutors. *Journal of Institutional Economics*. 2017. Vol. 15. No. 1. P. 99–120.

Рекун В. А.

*доцент кафедри права Державного університету економіки і технологій,
кандидат юридичних наук,
ORCID ID: 0000–0002–2636–9426*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Відповідно до преамбули Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 року (далі — Закон) даний нормативно правовий акт визначає основоположні засади організації і діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України.

Говорячи про правовий статус прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури необхідно зазначити наступне, що виходячи з правового статуту самої Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка є самостійним елементом в прокурорській системі (відповідно до пункту 5 частини 1 статті 7 Закону), що детально розкрито в статті 8–1 Закону. І впливає особливість правового статуту прокурора цієї прокуратури.

Особливість правового статусу прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в першу чергу підтверджується вимогами, які висуваються до кандидата на посаду прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не поширюються загальні вимоги до кандидатів на посади прокурорів передбачені частинними 1–3 статті 27 цього Закону. А відповідно до частини 5 вище вказаної статті прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути призначена особа, яка має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше п'яти років, володіє державною мовою, а також проходила базову загальновійськову підготовку або військову службу, крім осіб, визнаних за станом здоров'я непридатними до військової служби. Крім кваліфікаційних вимог також і порядок добору прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури має свої відмінності.